

60 YAŞ VE ÜSTÜ BİREYLERE VERİLEN AFET BİLİNCİ EĞİTİMİNİN AFET BİLİNCİ VE HAZIRLIĞINA ETKİSİNİN İNCELENMESİ: ALANYA ALAADDİN KEYKUBAT TAZELENME ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

 Hatice GÜLSOY¹ Zehra ASLAN² Ümmühani USLU² Özgür NALBANT²

ÖZ

Amaç: Son yıllarda yaşadığımız afetlerin sıklığı ve çeşitliliği giderek artmaktadır. Afetlerin zararlarını azaltmak toplumsal ve bireysel alınacak önlemlerle mümkün olacaktır. Afet hazırlık aşamasında yer alan afet bilinci eğitimleri büyük öneme sahiptir. Bu çalışma afet bilinci eğitimi alan tazelenme üniversitesi öğrencilerinin afet bilinci ve afete hazırbulunuşluk bilgi düzeylerini incelemek amacıyla uygulanmıştır.

Gereç ve Yöntemler: Katılımcılar 2023-2024 eğitim öğretim güz dönemi Alanya Tazelenme Üniversitesi Projesinde kayıtlı ve çalışmaya gönüllü katılan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma eğitim öncesi ve eğitim sonrası ölçekler uygulanarak ön test son test tasarımında uygulanmıştır.

Bulgular: Araştırmaya toplam 32 kişi katılmıştır. Katılımcıların %78,1'i kadın, %75,0'nin 65-70 yaş aralığında olduğu, %43,8' i lisans ve ön lisans mezunuyken, %93,8 'i daha önce afet bilinci eğitimi almadığını belirtmiştir. Tazelenme Üniversitesi Projesi kapsamında 4 saat süre ile verilen afet bilinci eğitimi öncesi ve sonrası Afet Hazırbulunuşluk (AH) ve Genel Afet Hazırlık İnanç (GAHİ) ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($p \leq 0,05$). AHÖ ön test $29,00 \pm 6,96$ son test $35,50 \pm 11,04$ $p=0,029$ iken, GAHİÖ ön test $94,16 \pm 18,27$, son test $103,83 \pm 19,75$ $p=0,041$ olarak bulunmuştur.

Sonuç: Çalışmanın sonucunda verilen afet bilinci eğitiminin bireylerde, afetlere hazırbulunuşluk ve genel afet hazırlık inanç ölçeklerinden aldıkları toplam puan ortalamalarında anlamlı artışlar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afet, Afet Bilinci, 60 Yaş ve Üstü Bireyler, Sağlık, Afet Bilinci Eğitimi

¹ Corresponding Author/Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, Türkiye, hatice.gulsoy@alanya.edu.tr

² Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi, Antalya, Türkiye

Makale Geliş Tarihi/Submission Date; 03.12.2023

Kabul Tarihi/ Accepted Date; 22.12.2023

Çalışma için Bartın Üniversitesi Etik Kurulu'ndan izin (16/11/2023 Tarih ve 2023-SBB-0710 Protokol Numarası) alınmıştır.

DISASTER AWARENESS TRAINING FOR INDIVIDUALS 60 YEARS OF AGE AND OLDER INVESTIGATION OF THE EFFECT ON DISASTER AWARENESS AND PREPAREDNESS: THE CASE OF ALANYA ALAADDIN KEYKUBAT REFRESHMENT UNIVERSITY

ABSTRACT

Objective: In recent years, the frequency and variety of disasters we have experienced have been increasing. Reducing the damages of disasters will be possible with social and individual measures. Disaster awareness trainings in the disaster preparation phase are great importance. This study was conducted to examine the disaster awareness and disaster preparedness knowledge levels of refreshment university students who received disaster awareness training.

Materials and Methods: The participants consisted of students enrolled in the Alanya Refreshment University Project in the autumn term of the 2023-2024 academic year and voluntarily participated in the study. The research was applied in a pre-test post-test design by applying pre-training and post-training scales. A total of 32 people participated in the study. 78.1% of the participants were female, 21.9% were male, 75.0% were in the age range of 65-70 years, 43.8% were undergraduate and associate degree graduates, and 93.8% they had not received disaster awareness training before.

Results: The differences between the Disaster Readiness (DR) and General Disaster Belief (GDB) scale total mean scores before and after the disaster awareness training given for 4 hours within the scope of Refreshment University Project were statistically significant ($p \leq 0.05$). While the pre-test $29,00 \pm 6,96$ post-test $35,50 \pm 11,04$ $p=0,029$, the pre-test $94,16 \pm 18,27$ and post-test $103,83 \pm 19,75$ $p=0,041$ were found.

Conclusion: As a result of the study, significant increases were found in the total mean scores of the disaster preparedness and general disaster belief perception scales of the disaster awareness training.

Keywords: Disaster, Disaster Awareness, Individuals Aged 60 and Over, Health, Disaster Awareness Education

GİRİŞ

Türk Dil Kurumu' na göre (TDK, 2023) Afetin tanımına bakıldığında, çeşitli doğa olaylarının sebep olduğu yıkım olarak açıklanmaktadır. Afetler doğa kaynaklı aniden deprem, fırtına, sel olabildiği gibi, yavaş gelişen kıtlık, kuraklık gibi afetler ile sınıflandırılmaktadır (Şahin, 2019; Açkın ve Tokem, 2023). Dünya da ve ülkemizde gelişmişlik düzeyi, hızlı nüfus artışı, çevresel etmenler, afetin şiddeti, afet bilinci, eğitim düzeyi afetlerin yıkıcılığını belirlemektedir (Şahin, 2019). Afetler kişi ayrımı yapmaksızın toplumun tüm fertlerini etkilemektedir. Fakat kadınlar, çocuklar, özel gereksinimli bireyler ve yaşlı bireyler afet durumlarında en fazla etkilenen gruplar olarak literatürde de yer almaktadır. Türkiye' de, dünya

da olduğu gibi yaşlı nüfus oranı gün geçtikçe artmaktadır. Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının %10,0'u geçmesi nüfusun yaşlanmasının bir göstergesidir (Çakır ve Atalay, 2020). TÜİK (2023) nüfus projeksiyonlarına göre; yaşlı nüfus oranının 2030 yılında %12,9, 2040 yılında %16,3, 2060 yılında %22,6 ve 2080 yılında %25,6 olacağı öngörülmektedir. Yaşlı bireylerin afetlerde fiziksel, bilişsel durumları sebebi ile en fazla etkilenen savunmasız grupta yer aldığı belirtilmektedir (Bahadır vd., 2022; Şenuzun ve Karadakovan, 2005). Savunmasız grupta yer alan yaşlı bireyler fiziksel olarak; işitme kaybı, görme kusuru gibi faktörler açısından afetlerden ciddi şekilde etkilenmekteyken, bilişsel olarak demans, alzheimer gibi hastalıklar sebebiyle daha fazla zarar görmektedir (Bahadır vd., 2022). Engelleri nedeniyle tekerlekli sandalye, yürüteç vb. araçlara, oksijen maskesi, nebulizatör gibi tıbbi gereçlere ihtiyaç duyabilmektedirler. Bir veya birden fazla kronik hastalıkları olması da; kardiyovasküler hastalıklar, hipertansiyon, diyabetes mellitus, osteoartrit gibi durumlar etkiyi arttıran sebepler arasında yer almaktadır (Vatan ve Salur, 2010).

Türkiye coğrafi yapısı sebebi ile afetlerin en fazla görüldüğü ülkelerin başında yer almaktadır. Son yaşanan deprem felaketi de 50.096 canın kaybıyla afetlerin ciddiyetini acı bir şekilde göstermektedir. Yaşlı nüfusun her geçen gün arttığı ve dolayısıyla afet durumlarında yaşlı bakım hizmetlerinin daha fazla önem kazanması gerektiği söz konusudur. Afet öncesinde, sırasında ve sonrasındaki uygulanması gereken hazırlıklar veya adaptasyonla ilgili sosyal veya ekonomik olarak sıkıntı çekmelerine sebep olmaktadır (Usher ve Mayner, 2011; Tichy vd., 2009). Kullandıkları ilaçlar da afet sonrası zarar görmelerine sebep olmaktadır. En önemlilerinden biri de bakımını üstlenebilecek ailelerinden birilerine ihtiyaç duyabilmektedirler. Afetlerde yaşlı bireylerin ihtiyaçlarının karşılanamaması veya bu konuda geç kalınması bu bireylerin; kırılğan, incinebilen, savunmasız gruplar arasında sayılmalarına ve mortalite risklerinin artmasına sebep olmaktadır.

Türkiye de güncel depremler sonrası bakımevlerinden çıkmakta güçlük çeken bireyler haberlerde yer almışken, dünyada da bunun birçok emsali yer almıştır (Taşkıran ve Baykal, 2017; Saidam ve Eljedi, 2020; Özyer ve Dinçer, 2020; Cornell vd., 2012). Tayvan'da 2016 depreminde yaşlıların hiçbirinin hayatta kalamadığını saptamışlardır. 2012 de Sandy Kasırgası sonrası 4500 yaşlı birey tahliye edilemezken, Japonya'da 2011 yılında deprem ve tsunami sonrası ölen kişi sayısının yaklaşık %90'ının yaşlılar olduğu saptanmıştır (Help Age International, 2013), Katerina Kasırgasında ölümlerin yarısının 75 yaş ve üstü bireylerin oluşturduğu, 50 yaş ve üstü her altı kişiden birinin de acil durumlarda yardıma muhtaç olduğu belirtilmiştir. Bu süreçlerin daha iyi yönetilebilmesi için afetlerle ilgili bilinçlendirme

eğitimlerinin yapılması gündeme gelmektedir (Tichy vd., 2009; Taşkıran ve Baykal, 2017; Nofal vd., 2018; Naser ve Saleem, 2018).

Afet öncesi eğitim planı yapılarak toplumun bilinçlendirilmesi önem arz etmektedir. Yapılan çalışmalar da eğitim almış, eğitim düzeyi yüksek olan yaşlı bireylerin afet sonrasında doğru bilgiye, tıbbi gereçlere ulaşmakta daha başarılı oldukları saptanmıştır. Toplumsal yönden bireylerin eğitimleri, yaşadıkları bölgelere adaptasyonlarını, olası afetlere hazırbulunuşluklarını sağlamaktadır. Bu eğitimlerin alanında uzman bireyler tarafından yapılması önem arz etmektedir. Özellikle afet bilinci konusunda multidisipliner bir çalışma gerekmektedir; hemşireler, afet uzmanları, sosyal hizmet uzmanları gibi meslekler sıralanabilir (Panuş ve Karadakovan, 2023; Şentuna ve Fahri, 2020; Şenuzun ve Karadakovan, 2005; Usher ve Mayner, 2011). Örnek olarak günümüzde birçok ülkede hemşireler; oluşabilecek afetlere karşı hazırlıklı olmak ve afet durumları için gerekli olan bilgi ve becerileri kazanmakla sorumlu tutulmaktadır. Hemşirelerin, kendi uzmanlık alanları ne olursa olsun afet yönetimini bilmesi ve afetlerin tüm evrelerinde görev almaları sağlanmalıdır. Başlangıçta yalnızca halk sağlığı hemşirelerinin, acil hemşirelerinin ya da orduda görev yapan hemşirelerin uygulama alanı olarak görülen afet yönetimi, günümüzde tüm alanlarda çalışan hemşirelerin öğrenmesi gereken bir konu olarak görülmektedir. Afet öncesi dönemlerde yaşlının yaşamakta olduğu coğrafik alan, yerleşim yerinin koşulları, yaşanan evin özelliklerini bilmesi, afet durumlarında alınabilecek önlemler konusunda hem yaşlının hem de ailesinin bilinçli hale gelmesi için eğitim ve bilgilendirmeler planlanmalı ve uygulanmalıdır (Saidam ve Eljedi, 2020; Vatan ve Salur, 2010, Taşkıran ve Baykal, 2017; Şentürk vd., 2020; Özyer ve Dinçer, 2020). Bu araştırma afet bilinci eğitimi verilen tazelenme üniversitesi öğrencilerinin afet bilinci ve afete hazırbulunuşluk bilgi düzeylerini incelemek amacıyla uygulanmıştır.

1. MATERYAL ve YÖNTEMLER

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma 60+Tazelenme Üniversitesi öğrencilerine Afet Bilinci Eğitimi verilerek eğitim öncesi ön test ve eğitim sonrası son test desende tasarlanmıştır.

1.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Araştırma 2023-2024 Güz döneminde (17 Kasım-27 Kasım 2023 tarihinde), Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi 60+ Tazelenme Üniversitesi Projesine kayıtlı ve çalışmaya gönüllü katılan öğrencilerden oluşmaktadır.

1.3. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Projede 50 öğrenci mevcuttur fakat araştırmaya gönüllü olarak 32 kişi katılmıştır. Katılımcıların %78,1'i kadındır.

1.4. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

1.4.1. Veri toplama

Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından geliştirilen “Bilgi Formu”, “Genel Afet Hazırlık İnanç Ölçeği (GAHIÖ)” ve “Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği (AHÖ)” kullanıldı.

“Bilgi formu” örneklemini oluşturacak bireylerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi gibi sosyo-demografik özelliklerinden oluşan ve daha önce afet eğitimi alıp almadıklarını sorgulayan, araştırmacılar tarafından oluşturulan 5 maddelik bir formdur.

“Genel afet hazırlık inanç ölçeği” 6 alt boyut ve 31 maddeden oluşmaktadır, beşli likert tipinde olan ölçekte olumsuz ifadeler ile ters puanlama mevcuttur. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça afet inancının daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Türkçe’ye uyarlanan ölçeğin cronbach α değeri 0,93 iken bu çalışma da GAHIÖ cronbach α değeri 0,83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları; Özetkinlik (8 öge), Eylemlere bağlılık (5 öge), Algılanan duyarlılık (6 öge), Algılanan bariyerler (6 öge), Algılanan faydalar (3 ögeler) ve Algılanan şiddet (3 öge)’dir. Ölçeğin toplam puanı bireyin genel afet hazırlık inancını ortaya koymaktadır (İnal vd., 2019).

“Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği” 15 soru ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır, dördümlü likert tipi bir ölçektir, Türkçe’ye uyarlanan ölçeğin cronbach α değeri 0,82 iken bu çalışma da AHÖ cronbach α değeri 0,83 olarak bulunmuştur. Ölçeğin toplam puanı bireyin afet hazırbulunuşluğunu tanımlamaktadır. Ölçekten alınan toplam puan arttıkça afet hazırbulunuşluğunun daha yüksek olduğu ifade edilmektedir. Ölçeğin 4 faktörü sırasıyla Afet Fiziksel Koruma (AFK), Afet Planlama (AP), Afet Yardım (AY), Afet Uyarı ve Sinyaller (AUS) şeklinde isimlendirilmiştir (Şentuna ve Fahri, 2020).

1.4.2. Uygulama ve Veri Toplama Süreci

Araştırma 2023-2024 Güz Döneminde (17 Kasım-27 Kasım 2023) yapılmıştır. Araştırma Tazelenme Üniversitesi Projesi kapsamında gerçekleştirilmiştir. 50 öğrenciden 32 kişi gönüllü olarak eğitime katılmıştır. 60 yaş ve üstü bireylere Afet Bilinci Eğitimi verilerek uygulanmıştır. Eğitim 60 dakikalık 4 oturumdan oluşmuştur. Eğitim tamamlandıktan 2 gün sonra değerlendirme yapılmıştır. Eğitim oturumunda olası farklılıkların önlenmesi için Tablo 1’

de sunulan eğitim planına birebir uyulmuştur. Eğitim oturumları 1. Gün 2 oturum, 2. Gün 2 oturum şeklinde 2 günde tamamlanmıştır. Eğitimler 60'ar dakikadan oluşmuştur. Eğitim programının içeriği (Tablo 1) AFAD eğitim modülleri ve literatür doğrultusunda, araştırmacılar tarafından (AFAD 2023; Büyüköztürk vd.; 2013) oluşturulmuştur. Katılımcılara, Birinci Ders: Tehlike ve risk nedir? Tehlike ve riskleri değerlendirme ve önleme, İkinci Ders: Afet nedir? Afet yönetimi nedir? Afet yönetim döngüsü, Üçüncü Ders: Afet türleri ve afetler özelinde korunma yöntemleri. Afet öncesi, sırası ve sonrasında doğru davranış şekilleri, Dördüncü Ders: TAMP (Türkiye Afet Müdahale Planı) ve İRAP (İl Risk Azaltma Planı) İncelenmesi konuları anlatılmıştır. 4 saatlik eğitimde, düz anlatım, tartışma ve soru cevap yöntemine başvurulmuştur. Eğitim programı ve içeriği, Katılımcıların afet bilincini ölçmeye yönelik ilk dersten önce "Genel Afet Hazırlık İnanç Ölçeği" ve "Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği" uygulanmış, eğitimin sonunda aynı ölçekler tekrar uygulanmıştır (Büyüköztürk vd.; 2013).

Tablo 1. Afet Bilinci Eğitim Planı

Hedef	İçerik	Yöntem	Süre
Hedef 1	Tehlike ve risk nedir? Tehlike ve riskleri değerlendirme ve önleme	Düz Anlatım, Tartışma, Soru Cevap	60 dakika
Hedef 2	Afet nedir? Afet yönetimi nedir? Afet yönetim döngüsü	Düz Anlatım Tartışma	60 dakika
Hedef 3	Afet türleri ve afetler özelinde korunma yöntemleri. Afet öncesi, sırası ve sonrasında doğru davranış şekilleri	Düz Anlatım Tartışma	60 dakika
Hedef 4	TAMP (Türkiye Afet Müdahale Planı) ve İRAP (İl Risk Azaltma Planı) İncelenmesi	Düz Anlatım, Tartışma, Soru Cevap	60 dakika

1.5. Verilerin Analizi

Verilerin istatistiksel analizi SPSS (Version 21.0. Armonk, NY: IBM Corp. paket programı) yardımı ile yapılmıştır. Sosyodemografik değişkenler frekans ve yüzde ile AH ve GAHİ ölçek puanları ise ortalama, ve standart sapma, değerleri ile özetlenmiştir. Ölçek toplam puanlarının normal dağılım kontrolü Shapiro-Wilk testi ile yapılmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası ölçek toplam puan ortalamaları arasındaki farkları araştırmak için eşleştirilmiş t testi (paired t test) kullanılmıştır. AH ve GAHİ ölçeklerinin güvenilirlik analizleri için Cronbach α katsayıları hesaplanmıştır; AHÖ cronbach α değeri 0,831, GAHİÖ cronbach α değeri 0,832 olarak bulunmuştur. Tüm istatistiksel karşılaştırmalar için istatistik anlamlılık düzeyi ($p \leq 0,05$) olarak kabul edilmiştir (Alpar, 2010).

1.6. Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmaya başlamadan Bartın Üniversitesi Etik Kurulundan (Toplantı Tarihi: 16.11.2023; Karar No: 1 Toplantı Sayısı: 19. Protokol No: 2023-SBB-0710) etik kurul izni alınmıştır. Katılımcılara araştırmanın gönüllülük esasına dayandığı belirtilerek yazılı onamları alınmıştır. “Genel Afet Hazırlık İnanç Ölçeği” ve “Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği” yazarlarından izin alınmıştır.

2. BULGULAR

Araştırma 2023-2024 Eğitim-Öğretim Güz Dönemi (17 Kasım-27 Kasım 2023 tarih aralığında), Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi 60+ Tazelenme Üniversitesi Projesine kayıtlı ve çalışmaya gönüllü katılan öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 2’ye göre, Araştırmaya gönüllü olarak 32 kişi katılmıştır, katılanların %78,1’i kadın, %43,8’ i lisans ve ön lisans mezunuyken, %93,8 ‘i daha önce afet bilinci eğitimi almadığını belirtmiştir.

Tablo 2. Sosyo-Demografik Özellikleri

	n (32)	Frekans (%)
Cinsiyet	Kadın	25 (78,1)
	Erkek	7 (21,9)
Yaş	65-70	24 (75,0)
	71 yaş ve üstü	8 (25,0)
Eğitim Durumu	Ortaokul	4 (12,5)
	Lise	12 (37,5)
	Lisans-Ön lisans	14 (43,8)
	Yüksek Öğrenim	2 (6,3)
Daha önce afet bilinci eğitimi alma durumu	Evet	2 (6,3)
	Hayır	30 (93,8)

Tablo 3’e göre, Afet bilinci eğitimi öncesi ve sonrası Afet Hazırbulunuşluk (AH) ve Genel Afet Hazırlık İnanç (GAHİ) ölçeği toplam puan ortalamaları arasındaki farklar istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($p \leq 0,05$). AHÖ ön test $29,00 \pm 6,96$ son test $35,50 \pm 11,04$

p=0,029 iken, GAHİÖ ön test 94,16±18,27, son test 103,83±19,75 p=0,041 olarak bulunmuştur. Eğitim sonrasında her iki ölçek toplam puan ortalamalarında anlamlı artışlar gözlemlenmiştir.

Tablo 3. Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği ve Genel Afet Hazırlık İnanç Ölçeği'nden Alınan Puan Ortalamalarının Afet Bilinci Eğitimi Sonrasındaki Değişimi (Ön test-Son test)

	Ön test (Ort ±ss)	Son test (Ort ±ss)	Fark	t	p
AHÖ	29,00±6,96	35,50 ±11,04	6,50±13,37	-2,330	0,029
GAHİÖ	94,16±18,27	103,83±19,75	9,67±21,90	-2,162	0,041

AHÖ: Afet Hazır bulunuşluk Ölçeği, GAHİÖ: Genel Afet Hazırlık İnanç Ölçeği, Ort: Aritmetik Ortalama, ss: Standart Sapma, t: eşleştirilmiş t test istatistiği

3. TARTIŞMA

Araştırma afet bilinci eğitimi verilen tazelenme üniversitesi öğrencilerinin afet bilinci ve afete hazırbulunuşluk bilgi düzeylerini incelemek amacıyla uygulanmıştır. Literatürdeki birçok çalışma yaşlıların afetlerden en çok etkilenen kırılgan ve dezavantajlı gruplar içerisinde yer aldığını ortaya koymaktadır (Panuş ve Karadakovan, 2023). Bu açıdan yaşlılar için afet planlaması yapmak, afetlere hazırlık kapsamında değerlendirilen afet bilincini geliştirme ve hazırbulunuşluklarını artırma önem arz eden çalışmalardandır. Afet öncesi yapılan bu çalışmalara ek olarak, özel gereksinimi olan bireylerin belirlenmesi, bakım desteği sunan sağlık personelinin eğitilmesi, afet durumunda ortaya çıkacak spesifik durumlara hazırlıklı olunması gibi yapılacak çalışmalar da afetlerde kırılgan bireyleri korumak adına atılacak önemli adımlardandır (Çakır ve Atalay, 2020; Şentuna ve Fahri, 2020). Aynı zamanda afetleri tamamen önlemek imkânsız olduğu için, literatürde toplumun yanısıra, öncelikle sağlık profesyonellerinin bu eğitimleri almasına yönelik planlarını, ve uygulamalarını hazırlamaları çok önemlidir (Şentürk vd., 2020). Bu çalışma da literatürü destekler nitelikte olup, 60+ Tazelenme Üniversitesi kapsamındaki yaşlı bireylere, multidisipliner bir yaklaşım ile uzmanlar tarafından literatür taranarak eğitim hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Afet bilinci eğitimleri ilkökul, ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerine, meslek mensuplarına verilerek birçok araştırma da yer verilmiştir (Dikmenli ve Yakar, 2019; Şahin vd., 2018, Açıkn ve Tokem, 2023). Fakat bu çalışmada afet bilinci eğitimi (Tablo 2) yaşlı bireyler hedef alınarak verilmiştir. Çünkü yaşlanan toplumlar hem dünya da hem ülkemiz de %10'unun üzerindedir. Yaşlılık dönemi çeşitli fiziksel, ruhsal ve sosyal sorunları beraberinde

getirmektedir. Bu sorunlar yaşlıların afet durumlarında diğer gruplarla karşılaştırıldığında mortalite ve morbidite oranlarının artmasına sebep olmaktadır (Açkın ve Tokem, 2023). Bu araştırma da literatür dikkate alınarak 60 yaş ve üstü bireylere verilen eğitim ön test ve son test olarak incelenmiştir (Tablo 3; $p \leq 0,05$). Toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfusun her geçen gün arttığı düşünülürse afetlerde yaşlılar için alınacak özel önlemler afet sonrası ortaya çıkacak zararı azaltacaktır.

Türkiye afetler yönünden incelendiğinde, afetlerin en fazla görüldüğü ülkelerin başında yer almaktadır. Son yaşanan deprem felaketi de 50.096 insanın kaybıyla afetlerin ciddiyetini göstermektedir (AFAD, 2023). 2011 yılında meydana gelen büyük Japonya Depremi ve Tsunami felaketi sırasında ölenlerin %56'sı ve afet sonrası ölümlerin %89'u 65 yaş ve üstü bireylerden oluşmuştur (Help Age International, 2013). Amerika'da gerçekleşen Katerina Kasırgasında hayatını kaybedenlerin neredeyse yarısını 75 yaş üstü bireyler oluşturmuş ve 50 yaş ve üstü her 6 bireyden birinin afet sırasında yardıma ihtiyaç duyduğu tespit edilmiştir. Afet konusunda yapılan çalışmalar afet durumlarında zarar görebilirliği azaltmak için 60 yaş ve üstü bireylere eğitim verilmesinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır (İnce, 2020). Bu nedenle 60 yaş ve üstü bireylere verilen afet bilinci eğitimi bireylerin afetlere hazırlıklı olmalarını sağlaması açısından önemlidir. Bu çalışma süresince tazelenme üniversitesinde eğitim alan 60 yaş ve üstü bireylere 4 saatlik afet bilinci eğitimi verilmiştir (Tablo 3; $p \leq 0,05$). Afetlere hazırlık konusunda eğitimin önemini ortaya koyan ve literatürü destekleyen bir çalışmadır. Yine bu çalışmada %78,1'inin kadın ve %93,8'inin daha önce hiç afet bilinçlendirme eğitimi almadığı saptanmıştır (Tablo 2).

Toplumda sosyal açıdan da dezavantajlı durumda olan bireylerin yaşadıkları bölgelerle uyumlarının artırılması ve afetlere hazırlıklı olmaları için eğitim almaları gerekmektedir. AFAD bu kapsamda aileleri kapsayan afet bilinci eğitimleri düzenlemektedir (AFAD, 2023). Literatürü destekleyen bu çalışma da, Alanya Alaaddin Keykubat Üniversitesi'nde bu durumu dikkate alarak önceliği kırılgan gruplara vererek, bu tip eğitimlerle toplumu bilinçlendirmeye önem vermektedir. Afet öncesi hazırlık döneminde yerleşim yerleri, koşulları, coğrafi alan, afet sırasında alınabilecek önlemler vb. konularda birey ve ailesinin bilinçlenmesi için eğitimler planlanmalı ve uygulanmalıdır (Açkın ve Tokem, 2023). Yapılan çalışmalar yaşlı bireylerin sadece afet sırasında değil afetler öncesi hazırlık aşamasında ve afetlerden sonra yeniden inşa aşamalarında savunmasız bir grup olduğunu ortaya koymaktadır (Cornell vd., 2012). Yaşlı bireylerin afetlere karşı kırılgan ve hassas bir konumda yer almaları, toplumda yıkım yaratan afet durumlarına maruz kalmaları açısından yüksek risk taşımaları yaşlılara yönelik yapılacak çalışma ihtiyacını ortaya koymaktadır (Açkın ve Tokem, 2023). Bu bağlamda her bir yaşlının

farklı ihtiyaçları göz önünde bulundurularak yaşlıların afetlere karşı savunmasızlıklarını ortadan kaldıracak önlemler almak toplumda afet durumunda ortaya çıkacak zararlarında üstesinden gelmek açısından önemlidir (İnce, 2020).

SONUÇ

Çalışmanın sonuçlarına göre, verilen afet bilinci eğitiminin, yaşlı bireylerde afetlere hazırbulunuşluğu ve genel afet hazırlık inanç ölçeğinden aldıkları toplam puan ortalamalarında anlamlı artışlar bulunmuştur. Bu bağlamda Türkiye' nin jeopolitik yapısı düşünülerek, afetlere karşı daha az can kaybı yaşamak için, hazırbulunuşluğu arttırıcı önlemler alınması zorunludur, çünkü afetler en aza indirilse bile tamamen yok edilmesi mümkün görünmüyor. Afet öncesi toplumun bilinçlendirilmesi, zararın en aza indirilmesini sağlayacaktır.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma Alanya 60+ Tazelenme Üniversitesi öğrencileri ile sınırlandırılmıştır.

Yazar Katkıları

HG, ZA, ÜU, ÖN araştırma tasarımı, veri toplama, veri analizi, makale yazımı; HG ve ÖN makale kontrolüne katkı sunmuştur.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını bildirmiştir.

Teşekkür

ALKÜ Tazelenme Üniversitesi Öğrencilerine desteklerinden ve Dr. Öğr. Üyesi Merve Türkegün' e istatistiksel desteğinden dolayı teşekkür ederiz.

KAYNAKÇA

Açkın, B, Tokem, Y. (2023). Afetlerde Geriatrik Yaklaşım. İzmir Katip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 8(2), 653-659.

AFAD (2023). Afete Hazır Aile. Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi. <https://www.afad.gov.tr/afadem/afete-hazir-aile>, 17.11.2023.

Alpar, R (2010).Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik. Detay Yayıncılık.Ankara 1. Baskı. ss313-385.

Bahadır, Z, Ay, F, Özgün B, G. (2022). Türkiye’de Huzur Evlerinde Yaşayan Yaşlılar: Betimleyici Bir Çalışma. Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi, 15(2), 83-97. Doi.Org 10.46414/Yasad. 1131354.

Büyüköztürk, Ş, Çakmak, K E, Akgün, Ö,E, Karadeniz, Ş, Demirel, F. (2013). Bilimsel Araştırma Teknikleri. Pegem Akademi. Ankara.

Cornell, V, J, Cusack, L, ve Arbon, P. (2012). Older People and Disaster Preparedness: A Literature Review. Australian Journal of Emergency Management, 27(3), 49-53.

Çakır, Ö, ve Atalay, G. (2020). Afetlerde Özel Gereksinimli Grup Olarak Yaşlılar. Resilience, 4(1), 169-186.

Dikmenli, Y, Yakar, H. (2019). Öğretmen Adaylarının Afet Bilinci Algı Düzeylerinin İncelenmesi. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16(1), 386-416.

Help Age International, (2013). Displacement And Older People The Case Of The Great East Japan Earthquake And Tsunami Of 2011. <https://www.helpage.org/silo/files/displacement-and-older-people>, 15.11.2023.

İnal, E, Altıntaş, K,H, Doğan, N. (2019). General Disaster Preparedness Belief And Related Sociodemographic Characteristics: The Example Of Yalova University, Turkey. Turkish Journal Of Public Health, 17(1), 1-15.

İnce, C. (2020). Afetlerde Sosyal Savunmasız Bir Grup Olarak Yaşlılar: Covid-19 Örneği. Avrasya Sosyal Ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 7(9), 184-198.

Naser, W,N, Saleem, H, B. (2018). Emergency And Disaster Management Training; Knowledge And Attitude of Yemeni Health Professionals: A Cross-Sectional Study. BMC Emergency Medicine, 18(23), 1-12.

Nofal, A, Alfayyad, I, Khan, A, Aseri Al, Z. (2018). Knowledge, Attitudes, And Practices Of Emergency Department Staff Towards Disaster And Emergency Preparedness At Tertiary Health Care Hospital İn Central Saudi Arabia. Saudi Medicine Journal, 39(11), 1123-1129.

Özyer, Y, Dinçer, S. (2020). Afetlerde Hemşirelerin Psikolojik İlk Yardım Rollerini. IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, (7), 198-206.

Panuş, Ü, Karadakovan, A. (2023). Afet ve Acil Durumlarında Yaşlıya Yönelik Hizmetlerin Planlaması. Hastane Öncesi Dergisi, 8(1), 119-128.

Saidam, NM, Eljedi, Y, A. (2020). Palestinian Emergency Nurses' Knowledge And Role Perception About Disaster Management: A Need For Immediate Actions. International Journal Of Community Medicine And Public Health, 7(3), 831-836.

Şahin, Ş. (2019). Türkiye'de Afet Yönetimi ve 2023 Hedefleri. Türk Deprem Araştırma Dergisi, 1(2), 180-196.

Şahin, Y, Lamba, M, Öztop, S. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Afet Bilinci ve Afete Hazırlık Düzeylerinin Belirlenmesi. Medeniyet Araştırmaları Dergisi, 3(6), 149-159.

Şentuna, B, Fahri, Ç. (2020). Balıkesir Örneğinde Bir Ölçek Geliştirme Çalışması: Afet Hazırbulunuşluk Ölçeği. İdealkent, 11(31), 1959-1983.

Şentürk, S, Büyükdavraz, G, Keskin, A, Y. (2020). Yoğun Bakım Hemşirelerinin Afet Yönetimi Hakkındaki Bilgi, Görüş ve Yaklaşımları. İnönü Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu Dergisi, 8(3), 527-546.

Şenuzun Ergün, F, Karadakovan, A. (2005). Violence Towards Nursing Staff In Emergency Departments In One Turkish City. International Nursing Review, 52(2), 154-160.

Taşkıran, G, Baykal, Ü. (2017). Afetler ve Türkiye'de Hemşirelerin Afetlere Dazır Olma Durumları: Literatür İnceleme. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi, 2(4), 79-88.

Tichy, M, Bond, A, E, Beckstrand, R, L, Heise, B. (2009). Nurse Practitioners' Perception Of Disaster Preparedness Education. American Journal of Nurse Practitioners, 13(1), 10-22.

Usher, K, Mayner, L. (2011). Disaster Nursing: A Descriptive Survey Of Australian Undergraduate Nursing Curricula. Australian Emergency Nursing Journal, 14(2), 75-80.

Vatan, F, Salur, D. (2010). Yönetici Hemşirelerin Hastanelerdeki Deprem Afet Planları Konusundaki Görüşlerinin İncelenmesi. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi, 3(1), 32-44.